

Huvudfrågor i bakgrunden

I remissdebatten berörde endast några få talare, och dessa i regel med några få ord, de avgörande frågorna om försvaret och utrikespolitiken. Delvis förklaras detta av den åtminstone formella enighet om alliansfriheten som råder i riksdagen i motsats till folket, delvis av att försvarsfrågan inom en nära framtid skall tas upp till förhandlingar inom försvarsberedningen. Men en väsentlig orsak var tydligen också att man i allmänhet inte hade någon bestämd uppfattning i de just nu aktuella problemen eller i varje fall inte ville deklarerat en sådan uppfattning. Som vanligt blev tystnaden ett skydd för de obestämda eller av taktiska motiv behärskade.

Det främsta undantaget var högerledaren hr Hjalmarson. I dennes anförande fanns det åtskilligt löst och tomt, inte minst de moraliserande uttalanden om litteraturen som verkade frampressade uteslutande för att fånga den fromma enfalden. Men i fråga om huvudpunkten i försvarsdebatten, anskaffandet av atomvapen, gjorde hr Hjalmarson ett klart och koncentrerat inlägg. Han framhöll att vi inte kan erbjuda effektivt motstånd, inte försvara hela vårt land utan dessa vapen och att vi drar över oss ett fruktansvärt ansvar om en dag svensk ungdom måste gå ut i ett krig där motståndaren har atomvapen och vi saknar dem. Därefter anförde hr Hjalmarson:

Skulle vi inte därför kunna enas om att undersöka om vi i Förenta staterna kan få köpa robotar, flygplansutrustning och andra ting, som också kan bära med sig atomladdningar? Vi kan inte vänta i tio år på ett modernt försvar. Det finns ingenting som talar för att västmakterna för sådana leveranser skulle uppställa några andra villkor än för material som vi redan köpt. Västmakterna har både intresse av att vi kan försvara oss och kommer att försvara oss vid angrepp. De känner och respekterar våra skäl för att vi valt att stå utanför Atlantpakten.

Detta uttalande framkallade en kort replik av statsministern, som helt enkelt avvisade "tanken på att vi skulle börja köpa vapen, som av andra måste uppfattas som aggressiva, ifrån Förenta staterna, vilket innebure ett avsteg — såvitt jag förstår — ifrån den alliansfria politik som jag menar allvar med". Hr Hjalmarson påstod i sin tur att denna kritik var orimlig: "Menar statsministern verkligen att de socialdemokratiska regeringarna i Danmark och Norge, som gått med på att mottaga atomvapen, skulle förordna en aggressiv politik?"

Det är väl förstället att hr Erlander inte svarade på detta. Ännu har såvitt bekant inte något resonligt skäl givits för uppfattningen att vi för vårt försvar behöver atomvapen men att vi inte skall kunna tänka oss att få dem utifrån, trots att det tar tio år innan vi själva kan producera dem. Ett inköp

från Amerika skulle i detta fall innebära att vi under fredstid endast finge vissa överföringsanordningar som kunde användas för atombomber, men att vi först vid anfall på Sverige kunde motta de atombomber utan vilka överföringsanordningarna inte kan brukas för det avsedda syftet. Det är en fullkomligt ohållbar tanke att anskaffandet av överföringsanordningarna i och för sig skulle betyda något oneutralt eller något aggressivt; det är tillräckligt att hänvisa till att vi inköpt en rad andra viktiga stridsmedel utifrån, stridsmedel som i motsats till dessa överföringsanordningar kan begagnas utan något slags komplement. Om vi inte leve anfallna skulle vi inte heller begagna dessa anordningar; blott vid ett angrepp skulle de kunna kompletteras med atombomber. Hr Erlanders resonemang skulle alltså innebära att vi löpte mindre risk för att angripas om vi inte ägde och inte kunde få atombomber än om vi just i samband med angreppet hade utsikt att få sådana bomber. Den rimliga tankegången måste vara att just möjligheten att få atombomber skulle vara ett viktigt avskräckningsmotiv för en potentiell angripare.

Utrikespolitiken har av utrikesministern inte närmare diskuterats i riksdagen men väl i ett anförande inför det socialdemokratiska ungdomsförbundets försvarskonferens. Hr Undén kom inte med något nytt, men det kan vara skäl att ett ögonblick dröja vid ett par formuleringar, så snedvridna och missvisande att de förvånar även från hr Undéns sida:

Om det blir en kärnvapenduell mellan Sovjetunionen och de bägge västmakterna, USA och England, skulle det finnas någon anledning för Sverige att tränga sig in och

söka komma med i förintelsekriget? Om ett krig utkämpas så att den angripne inte kan hindra ödeläggelsen av sitt land men väl tilldelas fienden lika ödeläggande slag, skulle vårt land då frivilligt söka spela en roll vid dessa vedergällningsaktioner?

Hur skev denna kritik av motiven för ett inträde i Atlantpakten är framgår kanske enklast av att enligt hr Undéns framställning Danmark och Norge alltså skulle ha slutit sig till pakten för att "tränga sig in i förintelsekriget" och få "spela en roll vid vedergällningsaktioner". Att det stora flertalet västeuropeiska demokratier tvärtom gått in i pakten för att vara försäkrade om hjälp, planerad och förberedd hjälp, vid ett anfall från rysk sida, den saken berörde den svenske utrikesministern däremot inte med ett ord.

Lika ensidigt och enkelt var hr Undéns uttalande om risken för ett isolerat anfall mot Sverige. Han erkände att begränsade krig är tänkbara; därmed måste också krig i vilka Sverige blir angräpet utan samband med ett storkrig erkännas som möjliga. Men genom att först använda ordet "osannolik" och sedan helt enkelt förklara att "vi kan nog avskrivna detta krigsfall" kom utrikesministern från hela problemet. Realiteten är, det är väl i grunden alltså om, att såväl ett storkrig som ett begränsat krig för närvarande och åtminstone för den närmaste tiden är osannolikt — om man med osannolikt helt enkelt menar att fredens bevarande framstår som det mera antagliga alternativet. Men detta förhållande medför inte att vi kan avrusta eller ge upp principen om ett starkt försvar i trygghetens och fredens intresse. Lika litet kan påståendet, det måhända hållbara påståendet, att ett begränsat krig är ännu något mindre sannolikt än ett storkrig leda till konsekvensen att vi bör anpassa vårt försvar blott med tanke på ett storkrig. Vad hr Undén bjuder på är nu som så ofta förut deklARATIONER utan analys eller resonemang, deklARATIONER som inte ens har förtjänsten av skicklig utformning eller saklig precision.